

REDŽEP ŠKRIJELJ
(Novi Pazar)

MEJLI I KAIMI U GURBIJEVOM DIVANU*

Sažetak

Ova rad o pjesniku Gurbiju fundiran je na originalnim izvorima i veoma raznolikom opusu sadržanom u nekoliko verzija njegovog Divana. Derviš Ahmed Ali Gurbi Baba, sufija, mistik i šejh beктаšijskog i nakšibendijskog reda, najpoznatiji je novopazarski književnik. Kao spahija posjedovao je timar u Jedrenu i tamo, pod nadimkom Rahmi i imenom Mehmed Musli, boravio u *dergjahu* Seid Alije. Godine 1744-45 (1157. H.) završava svoj Divan koji je započeo sa 25 godina u Bosni 1722-23 (1135. H.). Sudeći po rukopisu Divana, Novi Pazar, koji je u to doba ulazio u sastav Bosne, grad je u kome je rođen godine 1698-99. (1110. H.). Kao šejh dva derviška reda, pjesnik i ašik, Gurbi iskazuje znatnu privrženost i poštovanje prema nekolicini bosanskih divanskih pjesnika. Među njima su najznačajniji Hasan Kaimi i Mehmed Mejli Gurani, najvjerovatnije Gurbijev savremenik i saradnik. Obojicu je u svom Divanu opjevao na više mjesta

Ključne riječi: Derviš Ahmed Ali Gurbi Baba, Divan, Novi Pazar, Mejli, Kaimi.

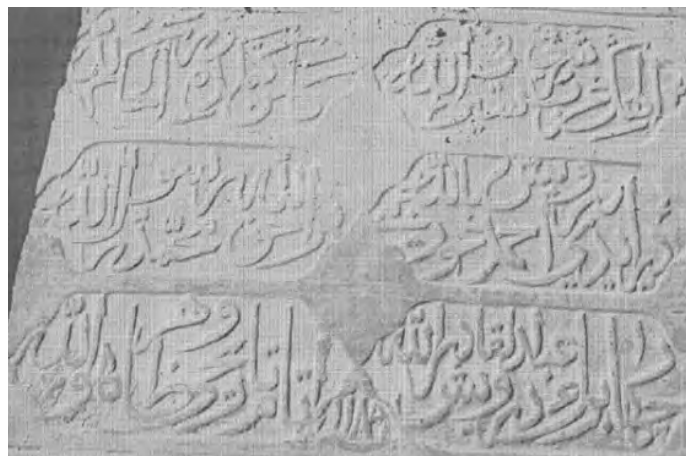
UVOD

Pjesnik Derviš Ahmed Ali Gurbi Baba ili Šejh Ahmed Gurbi ili Gurbi¹, nije najbolji, ali je sigurno najugledniji i najpoznatiji novopazarski di-

* Ovaj rad je prezentiran na Naučnom skupu "Kulturno-historijski tokovi u Bosni od 15. do 19. stoljeća" održanom između 15-17. maja 2015. godine kojim je obilježeno 65 godina rada Orijentalnog instituta u Sarajevu.

¹ O Gurbiju postoji nekoliko naših radova: Redžep Škrijelj, "Derviš Ahmed Gurbi", *Almanah*, br. 37-38, Podgorica, 2006, 147-158; isti, "Derviš Ahmed Gurbi baba", *Bošnjaka riječ*, br. 2, Novi Pazar, 2008, 72-74; isti, "Bosna u književnom djelu Derviša Ahmeda Gurbija", *Godišnjak BZK "Preporod"*, god. XIV, Sarajevo, 2014,

vanski pjesnik iz XVIII vijeka. Svojim se veoma raznovrsnim i tematski bogatim poetsko-proznim opusom primakao plejadi novopazarskih pjesnika iz XVI vijeka koju predvode majstori stiha i hronograma: Arši Čaki Muhammed, Nimeti, Hušui i Ahmed Vali².

Jedna od dvije table (desno) na Gurbijevom turbetu napisana u obliku kronograma, nepoznatog autora, iz čijeg stiha se može utvrditi godina njegove smrti: "Atam tarihi: zahir ve Hu Allah (Hüve'llâh)", u prijevodu: "Vječni vladar, svemoćni Allah, Milostivi i presvijetli vremena Gospodar (1189. H.) 1775-76. godine."

252-264; isti, "Novi Pazar u Divanu Derviš Ahmed Gurbija", *Novopazarski zbornik*, br. 37, Novi Pazar, 2014, 65-98. (dalje: R. Škrijelj, "Novi Pazar u Divanu Derviš Ahmed Gurbija").

- ² Osim hronograma Mehmed-paši Sokoloviću (1579.) i onom u Novopazarskoj banji, Ahmed Vali svojim stihovima dokazuje da je vodeći novopazarski i jedan od najznačajnijih bošnjačkih pjesnika na staroosmanlijskom jeziku:

*Siyâh atlasda şehâ Kâbe-i ulyâsın sen
Şeb-i deycûrda yâhud meh-i garrâsın sen
Gospodar Kâbe u crnoj svili ti si
u noći tamnoj, mlad mjesec judejski ti si
O siyah câmede şol cism-i latîfinleşehâ
San niyâm içre yatar tîg-i mücellâsın sen
Ljepotica u crnom plaštu prelijepa kraljica
usnula sablja svjetlosna, unutar privilegla ti si
Aynısın âb-i hayâtın zulumât icre yahud
Leb-i cânbâhşın ile Hayret-i Isâ'sın sen...
Istinska voda života u tmuni što k'o Juda
Hazreti Isu čarobnim usnama oživljava ti si...*

(Prema: İ. Pala, *Divân Şiiri Antolojisi (Dîvânü'd-devâvîn)*, İstanbul, 1999, 327-328; transkripcija i prepjev R. Škrijelj)

Pjesnik Ahmed Gurbi rođen je krajem XVII stoljeća u doba najintenzivnijeg razvoja osmanlijske književnosti³; u vremenu velikih nemira i ratnih pustošenja naših prostora. Živio je u vremenu šest osmanlijskih sultana i umro u 77-oj godini života. Kao spahija sa manjim timarom u okolini Jedrena, boravio je u dergjahu Seid Alije koristeći ime Mehmed Musli i nadimak Rahmi⁴. Pretpostavlja se da je u njemu otpočeo svoj Divan i stekao svoj, još slavniiji, mahlas (nadimak) *Gurbi*, koji se može objasniti kao *tuđinac* ili *tuđinski*.⁵

Iz nekoliko prijepisa Gurbijevog Divana⁶ uočava se značajna tematska raznovrsnost: mnoštvo dova, dinski nasihati (vjerski savjeti), risale, raznolike pjesme, jedna mersija, prozni tekstovi i objašnjenja njegovog opusa.

Turbe Derviš Ahmed Gurbi Babe na gradskom groblju "Gazilar" u Novom Pazaru je, uslijed brojnih ratova i pustošenja, više puta obnavljano. Sa jednog od natpisa na turbetu se može konstatirati da je obnova izvršena godine 1907-8. (1325. H.).

O Gurbiju su pisali mnogi domaći i strani književni teoretičari i historičari: Brusali Mehmed Tahir⁷, Sadettin Nüzhet Ergün⁸, Hazim Šabanović, Vančo Boškov, Džemal Čehajić, Smail Balić, Tihomir Đorđević, Ejup Mušović⁹ i drugi. Master studiju o Gurbiju, na temu: "*Analiza Divana Gurbija, pjesnika iz XVIII vijeka*" je na Univerziteta Čukurova odbranila Sibel Akbulut Seldžuk.¹⁰ Kao uspješan pjesnik i šejh bektašija i nakšibendija spominje se i u različitim enciklopedijskim izdanjima.¹¹

O GURBIJEVOM DIVANU

Među novopazarskim pjesnicima koji su u periodu između XVI i XIX vijeka djelovali Gurbi je najpoznatiji, dok mjesto najboljeg, sudeći prema

³ Hüseyin Ayan, "*XVII. Yüzyıl Dîvân Edebiyatına Toplu Bakış*", Büyük Türk Klasikleri, C. 5, İstanbul, 1987, 64.

⁴ Sadeddin Nüzhet Ergun, *Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*, 19. Asra Kadar, İstanbul, 1955, 1137-1138.

⁵ Hazim Šabanović, *Književnost muslimana BiH na orijentalnim jezicima: (Bibliografija)*, "Svjetlost", Sarajevo, 1973, 464

⁶ Ovi prijepisi više ne postoje u arhivu u Novom Pazaru.

⁷ Brusali Mehmed Tahir, *Osmanli müellifleri*, c. II, İstanbul, 1333, 350.

⁸ Sadettin Nüzhet Ergün, *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul, 1943, 1061-1069.

⁹ E. Мушовић, "Ахмед Б. Али Гурби-Баба, новопазарски песник из 18. века", u: *Братство* (лист за политичка и верска питања), год. XX бр. 485, Нови Пазар, 12. август 1980, 7; Također: isti, "Новопазарски књижевници од века", *Повеља*, бр. 3-4, Краљево, 1987, 17-28.

¹⁰ Sibel Akbulut Selçuk, *18. Yüzyıl Şairi Gurbi'nin Divanı (metin-inceleme)*, Çukurova Üniversitesi, Balcalı/Adana, 2007.

¹¹ Vidjeti: "Gurbî (Ahmed)", u: *Meydan Larousse (Büyük lûgat ve ansiklopedi)*, c. 5, 393.

stihovima, pripada Valiju ili Ahmedu Valiju Novopazarcu. Od nekoliko prijevika Gurbijevo Divana koje smo imali priliku vidjeti, danas je naučno-istraživačkoj javnosti dostupan primjerak iz Muzeja revolucije u Istanbulu.¹² Spada u kategoriju nesređenih divana (*gayr-i mürettep* غير مرتب) sa velikim brojem kur'anskih ajeta i hadisa.

Postoji i digitalizirana verzija koja se može naći na sajtu gradske biblioteke u Novom Pazaru¹³ i istanbulskoj "Biblioteci Atatürk" (İstanbul Atatürk Kitaplığı), koja sadrži 189 tematski raznolikih pjesama

U čitavom nizu kratica (kit'a) naslovljenih sa "Azbuca" (Elifiyye – ألفيه)¹⁴, zanimljiva je jedna sa podnaslovom: "Od ELIFA do JA" ("Berâ-i ELİF tâ bê-YÂ")¹⁵. Donosimo njenu transkribiranu verziju u kojoj se može naslutiti Gurbijeva tematska raznovrsnost:

Elif ا

<i>Allâh Allâh digil ey dil ibtida</i>	<i>Hayr ile tâ bula isin intihâ</i>
<i>Didi Dervîş Ahmed Allâhum vire</i>	<i>Ola nazmım bu Eliden tâ be-Yâ</i>

Be ب

<i>Bezm-i câna gözlerim yaşın serâb</i>	<i>Kanlu kılsam tan degil bagrım kebâb</i>
<i>Ehl-i'aşk anlar bu remzi bî-riyâ</i>	<i>Müşrik ü kâfir bilür bilmez kitâb</i>

Te ت

<i>Ten türâb olunca Hakka minnet it</i>	<i>Ahret mülkünde dârın cennet it</i>
<i>Bu tehidür dime Hakdur bu kelâm</i>	<i>Ben didigim sana sen gel elbet it</i>

Se ث

<i>Sorarsan bana sen şımdı havadis</i>	<i>Didiler hamr için ümmü'l-habâ'is</i>
<i>Kamu şeyde eser Allâh ilendür</i>	<i>Gerek mavrûs ü vâris ba's ü bâ'is</i>

Cim ج

<i>Bir'aceb kuş adıdur turâc</i>	<i>Hoş etubbâ yazdılar anı'ilâc</i>
<i>Ol'ilâca n'eylesün di ey tabîb</i>	<i>Olmayınca kâbiliyyetli mizâc</i>

Hâ ح

<i>Ey gönül bulmak dilersen felâh</i>	<i>Bil halâl ile harâmı hem mubâh</i>
<i>Oldı üç kısım üzre bunlar münkasem</i>	<i>Muktasıdla zâlim ü ehl-i salâh</i>

¹² Vidjeti: R. Škrijelj, "Novi Pazar u Divanu Derviš Ahmed Gurbija", 71.

¹³ Spomenuta digitalna kopija Gurbijevo Divana na sajtu gradske biblioteke u Novom Pazaru: www.biblioteka-np.org.rs u rubrici "Digitalna biblioteka".

¹⁴ U ovim k'tama Gurbi koristi dva različita metra: od I-IV petine (2xMefâ'ilün, 1xFe'ilün) i u V-oj, posljednjoj: (Fâ'ilâtın / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün). Prema: Gurbi, *Divan*, 123.

¹⁵ Shodno redosljedu u "Sufari" (ar./osm. pismo) koja počinje sa "Elif", a završava sa "Ja".

Hi خ

Ger gelürse âdeme bir dem ferah *Hem 'akîbinde irür ana terah*
Dirligi dünyâda olmaz kimseye *'Omri içre istedğügince merah*

Dâl د

Evvel ahır Hakdur evvel hayyü 'l-Ebed *Zâhîr ü batın irür ana terah*
Hâlik u Bâri Kadim ü Lem-yezel *Didi birdür sübhesiz Ahmed ehad*

Zâl ذ

Okumak Kur 'andan evvel fe 'ste 'iz *Emr olundan bil nedür ol fe 'ttehiz*
Sırr-ı ma 'nayı bilerler bildiler *Kim nedür âyetdeki in yettehiz*

Râ ر

Gerçi deryada cevahir bi-şümar *Gözle istersen selâmet sen kenâr*
Hâk-i pây ol olma baş 'âkil olup *Hak huzûrunda dilersen i 'tibâr*

Zâ ز

Gel tazarru ' ile Hakka it niyaz *Hem huzûr-ı kalb ile kıl sen namâz*
Rûz-ı mahşerde dilersen olasin *Cümle mahlûk içre anda ehl-i nâz*

Sîn س

Tan degil Hak 'aşkına geysen palâs *Çünkü virdi cismime sıhhat libâs*
Ni 'met-ı Islâlama olmaz bil yüri *Hiç bu dünyâ içre bir ni 'met kıyâs*

Şîn ش

İtmeyenler sırrını nâ-ehle fâş *İki 'âlem içre ol kurtardı bas*
Ber-murâd oldu rızâ 'ullâh ile *Her kimin çeşmi tökerse kanlü yaş*

Sâd ص

Her ülü 'l-elbaba 'ibretdür kasas *Benzer ammâ olamaz gümüş rasas*
Câhil ü nâ-dâna söz kâr eylemez *Fehm ider mi ma 'niyi ehl-ı baras*

Zâd ض

Eyler ise Hakka kıl hacâtın 'arz *Kıl eda sana ne kim emr itdi farz*
Her zarüret vakti her bir kimseye *Virüp olmak farz olupdur belki karz*

Tâ/Tı ط

Hâlis it a 'mâlini olmaya habt *Zikr-i Mevlâ birle vir sen sana rabt*
Her nevâya mâ 'il olmakdan sakın *Er ol 'âlem içre nefsin eyle zabt*

Zâ/Zı ظ	
<i>Nevmin âhur vaktidür elbet yekaz Rüz (u)şem Allâhin izni birledür</i>	<i>Bilmem andan her kişi eyler mi haz Virüp alup her nefes ile lehaz</i>
'Ayn ع	
<i>Ol beri gel bu kelâma müstemi' Hak Te'âlâ sana besdür her nefes</i>	<i>Kıl perişan fikrini sen müctemi' Her husûsda gayriden ol mümteni'</i>
Gayn غ	
<i>Senden ayru olacakdan ol irag Cehd idüp subh u mesâ gel sa'y kıl</i>	<i>Hubb-ı dünyâdan olup terk ü ferâğ Kalbin içre nûr ile uyar çerâğ</i>
Fâ/Fe ف	
<i>Gel kanâ'at kıl sana irür kifâf Rûhun a'lâdur kamudan gerçi kim</i>	<i>Gel libâs u ger bisât u ger lihâf Bu dem içre ten durur ana gılâf</i>
Kaf ق	
<i>Ola vâsi' dir isen ger bu mazîk ,Avn-ı Bârî ola iste da'imâ</i>	<i>Togrı var gel Hakka irisdür tarîk Hem hidâyet olalar sana refîk</i>
Kâf ك	
<i>Bahr-ı dünyâ içredür âdem semek Emr-i Mevlâ birle fehm it her zamân</i>	<i>Başı üzre devr ider dâ'im felek Hidmet-i insâna kâ'im her melek</i>
Lâm ل	
<i>Zâhir olan 'âlem i içinde Celâl İkisi bir olmayınca bilesin</i>	<i>Var durur zımnında elbet bir cemâl Bulmaz bir kimse bir işde kemâl</i>
Mîm م	
<i>İrmesün rirsen eger sana elem Bir nice tahrîrâta kıl gel bir nazar</i>	<i>Her kişiye ol yûri sâhib-kerem Kim ne ikrâm itdi bu halka kalem</i>
Nûn ن	
<i>Ey Hüve'l – Hallâk u Rabbü'l - 'âlemîn Zâhir ü bâtında lütf it bizlere</i>	<i>Ey Kaviyy ü Mün'im ü Kâdir metîn Her ne yerde olsavuz ol sen mu'in</i>
Vav و	
<i>Görmedim işitmedim Hakdan ulu Lütf ü ihsân ile 'âlemler kamu</i>	<i>Yerde gökde ins ü çinde gel berü Her zamândur anın ile toptolu</i>

He ه

Cümle mevcûdâta birdür bil ilah *Kaplamişdur halkı bir nûr-ı sivâh*
Anın için anlamazlar özlerin *Yerde gökde bunca bu cünd ü sipâh*

Lâm-Elif ل

Mü'mine ahsen olan irür belâ *Bu belâ didükleridür ibtilâ*
Bir 'acâ'ib sır durur bi-iştibah *Bilmez anı olmayanlar mübtelâ*

Yâ ی

Dervîş Ahmed çünkü GURBÎyem didi *Bilürem ezber hisâb-ı ebcedi*
Umaram Hakdan Muhammed 'aşkına *Kim vire bana ol 'ömr-ı sermedî*

Ç چ P پ J ژ G گ

Çün yigirmi hem sekiz Kur'anda harf *Oldi bu kavm-ı Arabda lâ-y-ı zarf*
Pâ vü Çâ vü Ja vü Ga otuz iki *Yetmiş iki milletin olur dili¹⁶*

MEJLI I KAIMI U GURBIJEVOM PJESNIŠTVU

Gurbi je pjesnik, čiji opus, osim života šejhova, pirova, derviša, obuhvata i važne segmente javnog i političkog života. Brojnim pristalicama i sljedbenicima tarikata poklanja naročitu pažnju. Njegov život i djelo obuhvataju čitav niz vrsnih umjetnika, pjesnika, učenjaka i mistika. U Divanu spominje i mnoge pjesnike od kojih su najzapaženiji: Mejli¹⁷, Kaimi, Hafiz Efendija, Hamdi, Mehmed-paša Ferhatagić¹⁸, Mehmed Rešid¹⁹, Sulejman efendija i mnogi savremenici, književnici i derviši. Neki elementi tekijskog pjesništva (*tekke edebiyatı*) u Gurbijevom književnom djelu bivaju mjestimično ispunjeni stiliziranim teozofskim pasažima koji u cijelom poetskom opusu naviru kao posljedica zlatnog doba razvoja divanskog pjesništva tijekom XVII stoljeća.

Gurbijev *Divan* sadrži i pjesme drugih pjesnika, dok se jedan gazel i nekoliko tahmisa (*Gazel-i Gurbî tahmis-i Meyli*)²⁰ pripisuju Mejliju.²¹ Poznavaooci staroturske književnosti znaju da je Mehmed Mejli

¹⁶ Gurbi, *Divan*, 123-127.

¹⁷ Ahmed Gurbi, *Divan*, 77-a (sl. 5).

¹⁸ Novopazarac, šejh derviškog reda halvetija.

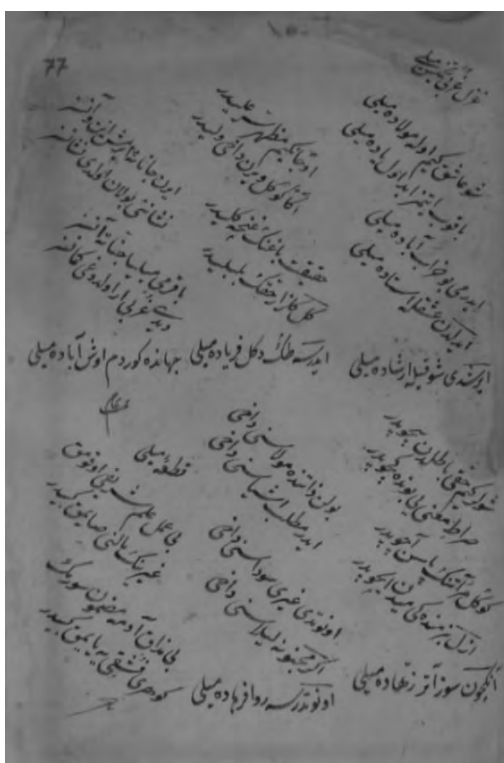
¹⁹ Mehmed Rešid, sarajevski pjesnik iz XVII vijeka. U vrijeme Velikog rata (1683-1699) otišao je iz spaljenog Sarajeva, te je sklonište i službu dobio u Istanbulu.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Mehmed Mejli Gurani* (Sarajevo, 1713-1781) plodan i talentovan sarajevski pjesnik, poznat kao vaiz i baškatiš šerijatskog suda. Napisao je mnogo pjesama i iza sebe je ostavio medžmuu u koju je sam ispisao mnogo svojih stihova.

Gurani (Sarajevo, 1713-1781) bio plodan i talentovan pjesnik, i da je bio vaiz i baškatiib šerijatskog suda u Sarajevu.

Pjesnik Mejli ima mnogo pjesama, od kojih je iza sebe ostavio *medžmuu*²² u koju je ispisao mnogo svojih stihova. Gurbi ga kao savremenika u Divanu spominje na nekoliko mjesta. Međutim, vrlo je teško ustvrditi kad i kako su se upoznali, i kako je nastao ovaj Gurbijev *gazel-i tahmis* – peterac u metru: 2 x Mefâ'ilün, 1 x Fe'ülün. Mejliju, također, posvećuje tahmis²³ pod naslovom: “Gazel Gurbijev, tahmis Mejlijev” (“Gazel-i Gurbî tahmis-i Meyli”) ²⁴:

Gurbijev tahmis o sarajevskom pjesniku Mejliju (str. 77)

²² *Medžmua* (ar./tur. *magmû'a* – *mecmua*), rukopisni kodeks bez naslova, čiji je sadržaj određivao sam sakupljač/prepisivač prema temi koja ga je zanimala. Osim te osnovne teme, u medžmui su se mogli naći stihovi, koje je sakupljač želio imati zabilježene, zatim citati, recepti, upute i tome slično. (Vidjeti: Hüseyin Ayan, “Bir Nazire Mecmûası”, *Marmara Üniversitesi Türklük Araştırmaları Dergisi*, 7, İstanbul, 1993, 111–118; F. Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2000, 596.)

²³ Opće je poznato da je *tahmis* najčešće pjesma spjevana na osnovu gazela nekog od pjesnika, na način što se svakom njegovom bejtu dodaju tri *misre* (*misra*).

²⁴ Ahmed Gurbi, *Divan*, 77-a.

Şu 'âşık kim ola Mevlâda Meyli
Bakup itmez ebed ol yâda Meyli
 Koji je ovaj ašik u Gospodara Mejli
 Gledajuć ga vječan nije, utuvi Mejli
İder mi bu harâb-âbâda Meyli
İdelden 'aşk ile üstâda Meyli
İrişdi şevk ile irşâda Meyli
 Vrijedi li ova ruina, Mejli
 Što učitelju s ljubavlju stvara, Mejli
 Stigao je sa svjetlošću na pravi put, Mejli
O cân kim mazhar-ı sırr-ı 'Alîdür
Ana gönül viren dahi velîdür
 Ta uvažena duša što je časna, Ali je
 od Gospodara mu je naklonost data
Hakîkat bâğının gonça gülîdür
Gül-i gül-zâr-ı Hakkın bülbülîdür
İderse tan degil feryâda Meyli
 Istina, kao ruže pupoljak u bašči je
 Ruža ružičnjaku Gospodaru slavuj je
 Osvit zore nije vapaj Mejli
Şular kim Hakkı bâtıldan seçüpdür
Sırat-ı ma'nîyi bunda geçüpdür
 Ovi očajnici od Pravednog odabrani
 Sirat ćupriju će ovdje preći
Gönül mir' âtının pâsın açupdur
Ezel bezmindeki meyden içüpdür
Anınçün söz atar zühhâda Meyli
 Tuga ogledalo duše otvara
 Vino vječnosti u društvu ispija
 Radi toga prigovara u isposništvu Mejli
Bulân zâtında Mevlâsını dahi
İdr matlab eşyâsını dahi
 Koji u sebi pronade Gospodara
 želja odjevenih je zajednička
Ünutdı gayri sevdâsını dahi
Eger Mecnüna Leylâsını dahi
Unutdursa revâ Ferhâda Meyli
 Čak je i svoju ljubav zaboravio
 Ukoliko je Lejla Medžnunu nesreća
 Ako zaboravi nalik je Ferhadu Mejli
İren cânâna irmiş in ü ânsız
Nişânını bulan oldı nişânsız
 Onog' koji je dosegao Allaha ovo ne obuzima
 Koji je dostigao cilj, ostao je bez cilja

*Bakar mı Meyliyâ cennâta ansız
 Didi GURBÎ er oldugı gümânsız
 Cihânda gördüm uş âbâda Meylî²⁵
 Proviruje li Mejlija džennet iznenada
 Reče Gurbi nadarenima beznadežno:
 Na svijetu vidjeh gnijezdo beskrajno, Mejli.*

Tu je još jedna *kratica*²⁶ (“Kit’a-i Meyli”) u metru: 2 x Fe’ilâtün, 1 x Fe’ilün; i još jedna Mejlijeva pjesma naslovljena kao: “Pjesma o uzvišenom Poslaniku od strane mene pisca – Mejlija Sarajlije” (*Na’î-i nebi ’aleyhi’s- selam li muharriri’l-fakir Meyli es-Serâyî*) u metru: 4 x Mefâ’ilün²⁷; kao i pjesma: “*Meyli berayı Gurbi*” (Mejli o Gurbiju):

*“Eyledim seyr Sikender gibi şark u garbı
 Görmedim âyine-i sâf dilin-veş Gurbi”
 Gledao sam kao Aleksandar svijet od Istoka do Zapada
 Ne vidjeh, poput ogledala, jezik tvoj čisti, Gurbi²⁸*

Gurbijev respekt prema Hasanu Kaimiji (– 1103. H./1691-92.), njegovom djelu i sufizmu se može višestruko tumačiti. Otvara se pitanje da li je šejh Kaimija pripadao samo derviškom redu halvetija, o čemu je teško pouzdano tvrditi. Naročito ako se osvrnemo na podatak koji u svom istraživanju iznosi Bursali Mehmed Tahir, a posebno na tvrdnju M. Handžića koji se poziva na berat iz godine 1801. (1216. H.), u kome se Kaimijina tekija u Sarajevu naziva nakšibendijskom.²⁹ S obzirom na to da je Gurbi poznat kao šejh beктаšija i nakšibendija, moguće je da je Kaimijino stvaralaštvo i sljedbenici imalo prevagu na njegov tarikatski, beктаšijsko-nakšibendijski, dualizam. Ne treba isključiti mogućnost da je Gurbi posjećivao svoje suvremenike diljem Bosne, pa čak i da je ih u Novom Pazaru ugošćavao. Moguće su i pjesnikove posjete Mejliji u Sarajevu, pri čemu se mogao dogoditi obilazak spomenute tekije u Sarajevu, dok je posjeta Kaimijinim mezaru,

²⁵ Mefâ’ilün / Mefâ’ilün / Fe’ülün

²⁶ *Kit’a* se može tumačiti kao epigram, pjesmica od, najčešće, četiri polustiha (*misra-a*), a katkad i više. Epigram ili *kit’a* ili *kratica* je poetska forma kojom se na osoben način, vrlo lucidno i praskavo predočava događaj, misao, nečije osobine i sve što se odnosi na lirsko meditativni izraz pjesnika.

²⁷ Gurbi na istom mjestu navodi da je ovu pjesmu napisao Mejli.

²⁸ Gurbi, *Divan*, 150.

²⁹ Mehmed Handžić, *Izabrana djela: Teme iz književne historije*, knj. 1, (urednik i priređivač Esad Duraković), Ogledalo, Sarajevo, 1999, 416.

u turbetu na tvrđavi u Zvorniku evidentna i u pojedinim stihovima³⁰ pjesme “*Gufte – i Gurbi ... Kâ'imî*” (Kasida Gurbija o Kaimiji):

Detalj Gurbijeve kaside o Hasanu Kaimiji (str. 51)

Ben gibi ednâdan olsa tan mı a'lâ Kâ'imî
Katreyem yanında bil kim oldi derya Kâ'imî
 Budi kao ja skrušen, da bi spoznao divnog Kaimija
 Kapljući kraj njega znaj k'o more posta Kaimi
Kâ'imînin kâ'im olmakdur murâdım zikrine
Umaram ider müyesser bana mevla Kâ'imî
 Kaimiju da u zikru uspije spominjem
 Nadam se da će mi Tvorac olakšati ka Kaimiji
Ka'imî Ka'im imiş vaktinde rah-ı Hakda bil
Vaktini fevt itmemiş 'ömründe aslâ Ka'imî
 Kaimi se na vrijeme obreo na putu Pravednog, znaj,
 Vrijeme za života nije zalud trošio Kaimija

³⁰ Mesken itmiş kendözine kal'a İzvornik dinür/ Türbesi Kal'a başında oldı bala Ka'imî (Mjesto boravka sebi je odredio na tvrđavi Zvornik, kažu/ Na vrhu utvrđenja Turbe je veličanstvenom Kaimiji) (Prema: Gurbi, *Divan*, 98.)

Mesken itmiş kendözine kal'a İzvronik dinür
Türbesi Kal'a başında oldu bala Ka'imî
 Boravište je sebi u tvrđavi Zvornik odredio, kažu,
 Turbe je na vrhu utvrđenja veličanstvenom Kaimiji
Hem şehîd ü hem velîdür gözçi olsa tan degil
Sûretâ gitdise ma'nen anla ahyâ Ka'imî
 I šehid je i rob božji – zaštitnik, a da nije znano
 Čini ti se da je zašao, ali shvati da živi duh Kaimijin
Hak Te'âlâ Hak kelâmmunda buyurdi "Diridür"
Anları mü'min olan dir mi ki mevtâ Ka'imî
 Bog je velik, u riječima Pravednog ponuđeno "živ je"
 Shvataju li oni koji vjeruju – hoće li reći "mrtav je"
Ölmedüğü bellü andan kim anilur hayr ile
Böyle didim böyledür hem diri hâlâ Kâ'imî
 Od trena kad besmrtna posta koji ga u dobru spominju
 Kako rekoh – tako je, još uvijek živi Kaimija
Ömri içinde olmadı mâ'il sözünden belüdür
Dâr-ı dünya dirliğında mülk ü mâla Kâ'imî
 Za života nije pogazio svoju riječ, znano je,
 Na svijetu živeći što je imao i stekao, Kaimija
Hâk-i pâ-y-i pâkine rüyün sürer her rûz (u) şeb
Dirin dirler anda vardur adı bir mâ Kâ'imî
 Čistoća zemlje koju je gazio traje svaki dan i noć
 Besjednici kažu da ti je ime sa nama Kaimija
Mü'min oldur yine mümin kardaşın şad eyleye
Hoş haberle şâd idüpdür eyle ısgâ Kâ'imî
 Vjernik opet postaje tvoj brat po vjeri radujući se
 Dobrom viješću razveseliti, volio je Kaimi
Gâ'be olmaz haber dîrsen eger kim bana sen
Nass ile gayib çü beşdür gayrı yok hâ Kâ'imî
 Nije zalud vijest, ako kažeš meni ko si
 Na javi i iščezao, kao petica je, drugog k'o Kaimija nema
Lâ yı koydum okudum illâ vu hem "Men irtezâ"
Bil nedür sen hem "felâ yuzher" de ma'nâ Kâ'imî
 Umjesto nije, čitao sam jeste i time "saglasan bio"
 Znaj i ti šta je "time po sto puta" značaj Kaimije
Vâridât-ı Hakkı ilhâm ile inkâr eyleme
Kim hadîs-i Mustafâ var istihârâ Kâ'imî
 Postojanje Pravednoga sa nadahnućem ne poriči
 Ko uputu Izabranog ima, želi dobro Kaimiji
Hâliyâ her nutk-ı zâhir olmada bî-reyb ü şek
Gözleri açık görürler görmez a'mâ Kâ'imî
 Sad je besjeda svaka bez sumnje i kolebanja otvorena
 Otvorenih očiju gledaju slijepi, a ne vidi Kaimija

Bunda söz çok söylemek hâcet degildür bilmiş ol
Ehline ma'lûm eğerci cümle eşya Kâ'imî
 Nepotrebno je ovdje izgovoriti mnogo riječi, znaj
 Svim ljudima su poznate sve Kaimijine stvari
Dervîş Ahmed bir kemîne kem-ter-i Âl-i 'Abâ
*Hacı Bektaş-ı Velînin bendesi bâ Kâ'imî*³¹
 Manjkavost Dervîš Ahmeda što je ispod Ali Aba³²
 Sljedbenik Hadži Bektaš Velija je Kaimija
Hakkun emri bîrledür bildim riyâsuz sen dahi
*Zâhir ü bâtında bil dâna vü bînâ Kâ'imî*³³
 Zapovijest Gospodara jedina je, bez dileme, sa tobom znam je
 Spolja i iznutra znaj poznat je posmatraču Kaimija.³⁴

ZAKLJUČAK

Ljubitelji poezije i tasavvufa su u prilici da upoznaju još jednu etapu poetskog stvaralaštva Dervîša Ahmeda Gurbija, jednog od najuglednijih nastavljača bogate književne tradicije Novog Pazara. Pjesnikova emocionalna vezanost za Bosnu, kao zavičaj, sugerise postojanje bliskih prijateljskih veza sa istaknutim imenima ondašnjeg javnog i kulturnog života. Koliko je Gurbi bio poznat kao pjesnik dokazuju i veze sa pjesnicima i sufijama iz njegovog okruženja (Mejli, Kaimi, Hafiz Efendija, Hamdi, Mehmed-paša Ferhatagić, Mehmed Rešid, Sulejman efendija).

Mejli i Hasan Kaimi su samo dvojica iz reda pjesnika kojima Gurbi posvećuje dio svog opusa. Posebno poštovanje koje u svom Divanu iskazuje prema Hasanu Kaimiji, dokaz je Gurbijeve vezanosti za sveukupno duhovno i poetsko stvaralaštva ovog uglednog sarajevskog pjesnika i mistika. Taj uticaj osjećamo u stihovima njegove kaside o Kaimiji. U nekoliko *gazela*, *tahmisa* i jednoj *kratici* saznajemo o saradnji i povezanosti Gurbija sa Mejlijem, jednim od najpoznatijih pjesnika XVIII vijeka i njegovim savremenikom.

Gurbijev opus zahtijeva pokretanje duže rasprave, koja bi mogla biti nastavljena u mnogim književnim krugovima i kulturnim institucijama.

³¹ Ovim distihom: “*Manjkavost Dervîš Ahmeda što je ispod Ali Aba/ Sljedbenik Hadži Bektaš Velija je Kaimija*” – Gurbi navodi neke od razloga svoje privrženosti dervîškom učenju i pjesništvu Hasana Kaimije. O ostalim povodima povezivanja Kaimije sa Hadži Bektaš Velijem, osnivačem dervîškog reda bektašija, nije moguće izvući pouzdanije ocjene i zaključke.

³² Biti ispod “Âl-i ‘Abâ”-, prema islamskom tesavufu znači biti ponizan i sebe svrstavati ispod porodice poslanika Muhammeda a.s.

³³ Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün (- . - - / - . - - / - . - - / - . - -)

³⁴ Gurbi, Divan, 98.

Ozbiljnija polemika bi se mogla povesti i o fenomenu nestanka nekoliko strukturalno različitih verzija njegovog Divana. Društveni nemar i opća nebriga za zaštitu i očuvanje kulturnog naslijeđa doveli su nas u situaciju da danas od Gurbijevog stvaralaštva nema gotovo ničega. Korištenjem nekoliko primjeraka Divana, naročito njegove digitalizirane verzije, u prilici smo da čitalaštvu približimo specifični, islamsko-mistički i egzistencijalni, krug novopazarskih beктаšija i Gurbija, najpoznatijeg šejha i pjesnika koji ih je u svom dergjahu okupljao i udružio.

Ipak, u rodnom Novom Pazaru stiče ugled filozofa, pjesnika i mistika, a među dervišima i sugrađanima visoko poštovanje i naklonost. Usprkos udaljenosti od većih tasavufskih centara, Gurbi je beктаšijski i nakšibendijski šejh koji tekiji u Novom Pazaru, i svojim dervišima, obezbjeđuje put zadovoljstva i poštovanja, ukazujući na gorke plodove ovozemaljskog trajanja.

MEYLI AND KAIMI IN THE DIVAN OF GURBI

Summary

This essay about Gurbi is founded in original sources and diverse opus contained in several versions of his Divan. Dervish Ahmed Ali Gurbi Baba, sufi, mystique and sheikh of Bektashi and Naqshibandi orders is the most famous Novi Pazar writer and poet. As a sipahi he possessed a timar in the Edirne area where he temporarily lived under the name Mehmed Musli or a pseudonym Rahmi on the estate of certain Seid Ali. In the year 1744 (1157 Hijri) he finished his Divan which he had started writing at the age of 25 "in Bosnia" in 1135 Hijri (1722-23). According to the writings in the Divan, Novi Pazar, which was a part of Bosnia in those days, this city was the place where he was born in 1698-99 (1110 Hijri). As a sheikh in two Dervish orders, poet Ahmed Gurbi expressed his intense admiration and adherence towards a few Bosnian divan poets. The most famous among them were Hasan Kaimi and the Gurbis contemporary and, most probably, collaborator Mehmed Meyli Gurani and others. He wrote several songs in which he mentioned both of them.

Key words: Derviš Ahmed Ali Gurbi Baba, Divan, Novi Pazar, Meyli, Kaimi.